

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Byggd miljö för alla

Rapport från arbetsgruppen för tillgänglighet

2023

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Miljöministeriet 2023

Innehåll

1	Inledning	2
2	Referat: Lägesbild och förslag till utveckling	3
3	Vad avses med byggd miljö och dess tillgänglighet?	6
	Byggd miljö	6
	Tillgängligheten i den byggda miljön	6
4	Nuläget för lagstiftningen	9
	Bakgrund	9
	Tillgänglighet som en del av grundläggande och mänskliga rättigheter	9
	Tillgänglighet i lagstiftningen om byggande och områdesanvändning	13
	Tillgänglighet i annan lagstiftning	17
	Europeiska unionens tillgänglighetslagstiftning	19
5	Förslag till utveckling av lagstiftningen och andra åtgärder	22
	Stärker den människorättsbaserade tillgängligheten	22
	Sörjer på förhand för tillgängligheten i den byggda miljön	23
	Ser över tillgängligheten i sin helhet	26
	Utvecklar tillgängligheten för lokaler och tjänster som är öppna för allmänheten	28
	Ökar den allmänna medvetenheten om tillgänglighet och dess betydelse	30
	Källor	34

1 Inledning

I slutet av 2022 tillsatte miljöministeriet en arbetsgrupp för att skapa en lägesbild av tillgängligheten i den byggda miljön och lägga fram förslag till utveckling av lagstiftningen och andra åtgärder. Arbetsgruppens mandattid var 1.12.2022–31.3.2023.

Kraven på tillgänglighet i den byggda miljön tryggar alla människors möjligheter att på lika villkor delta i samhällets funktioner, använda tjänster, arbeta, välja boställningsort och bo hemma. I rapporten från arbetsgruppen för tillgänglighet presenteras en aktuell översikt av nuläget för tillgängligheten i den byggda miljön, visas behov av lagstiftning och läggs fram andra förslag. Rapporten syftar framför allt till att stödja påbörjandet av behövt lagstiftningsarbete. Det är viktigt att lagstiftningen utarbetas i samarbete med intressentgrupper i enlighet FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Arbetsgruppen leddes av miljöministeriet. I arbetsgruppen ingick företrädare för kommunikationsministeriet, justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Handikappforum rf, Centralförbundet för de gamlas väl rf, Finlands Arkitektförbund SAFA rf, Finlands Kommunförbund rf, Rakenustarkastusyhdistys RTY ry och Byggnadsindustrin RT rf.

Arbetsgruppen har utnyttjat den VN TEAS-utredning som blev färdig 2021¹ och hört sakkunniga från Människorättscentret, diskrimineringsombudsmannens byrå, Östra Finlands universitet, utrikesministeriet, Regionförvaltningsverket i Södra Finland, Transport- och kommunikationsverket Traficom och miljöministeriet. Hörandet av sakkunniga har gällt tillgänglighet i tillsynen av tillgodosendandet av de mänskliga rättigheterna och som en del av jämlikheten, behov att utveckla lagstiftningen om tillgänglighet, beredning och genomförande av tillgänglighetsdirektivet samt utvärderingen av hur lagen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden fungerar.

Beslut om tillsättande av arbetsgruppen och mötesdokument finns i statsrådets projektfönster².

---

¹ [Arpiainen m.fl. 2020. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och tillgänglighet i den byggda miljön](#). Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2021:71.

² [Arbetsgruppen för tillgänglighet 2022–2023](#). Projektkod YM045:00/2022

2 Referat: Lägesbild och förslag till utveckling

Stärker den människorättsbaserade tillgängligheten

Tillgänglighetens betydelse för tryggheten av jämlikhet, självbestämmanderätt samt andra grundläggande och mänskliga rättigheter har identifierats och då lagstiftningen utvecklas kommer detta hela tiden allt bättre fram. En utmaning är att genomförandet av tillgänglighet i praktiken påverkas av lagstiftningen inom en stor grupp olika rättsområden och förvaltningsområden. Det leder till otakt och avbrott varvid tillgängligheten i det praktiska livet nödvändigtvis inte realiserar. Dessutom har de människor som har det största behovet av tillgänglighet, såsom personer med funktionsnedsättning och äldre personer, i nuläget oftast rollen som tjänstemottagare, men genom att systematiskt utveckla lagstiftningen kan vi trygga deras möjligheter att utöva sin självbestämmanderätt fullt ut bland annat som arbetstagare, företagare och konsument.

Utvecklingsförslag:

- Granskar på ett övergripande sätt huruvida lagstiftningen om tillgänglighet är tillräcklig och överensstämmande genom ett samarbete mellan olika förvaltningsområden och det civila samhället.
- Genom en författningsrättslig analys som omfattar olika förvaltningsområden utreder man tillgänglighetens ställning i rättssystemet och statens ansvar att trygga den samt bedömer lämpliga regleringsmetoder.

Sörjer på förhand för tillgängligheten i den byggda miljön

Förpliktande krav på tillgänglighet gäller nybyggnad och reparation- och ändringsprojekt för vilka det krävs bygglov. Bäst är tillgången på tillgängliga lokaler och tjänster där det byggs nytt eller där byggnader byggs om för ny användning. Brister i tillgängligheten i den byggda miljön är man däremot för närvarande tvungen att avhjälpa med olika individuella lösningar för att tillgodose rättigheterna. Tillgängligt tillträde till den byggda miljön genomförs då långsamt och genom förfaranden i efterhand. Finland har som en part i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning dock förbundit sig att säkerställa tillgängligheten redan innan någon begär tillträde till lokalen eller tjänsten.

Utvecklingsförslag:

- Utarbetar bestämmelser för att förbättra tillgängligheten i situationer där det inte krävs bygglov. Då lagstiftningen utvecklas fäster man utöver förbättring av tillgängligheten vikt även vid att upprätthålla den. Stärker tillgänglighetsreparationernas ställning i den planmässiga fastighetsförvaltningen.
- Granskar huruvida rättsskyddsmedlen är tillräckliga i fall där tillgänglighetsförpliktelserna har försumrats. Säkerställer att det för förpliktelserna avseende tillgänglighet finns en bestämd ansvarig aktör.
- Säkerställer att livsmiljöerna svarar mot människornas behov även då åldersstrukturen förändras. Säkerställer tillgången till reparationsunderstöd för bostadsbeståndet.

Ser över tillgängligheten i sin helhet

Förpliktelseerna i tillgänglighetsförordningen från 2017 fokuserar på tillgänglighet med tanke på rörelseförmågan. Bestämmelserna omfattar inte i tillräcklig grad sensorisk tillgänglighet. Den sociala, psykiska och kognitiva belastning som den byggda miljön medför beaktas i nuläget inte alltid i planeringen av lokaler och miljöer där det behövs och skulle gagna många befolkningsgrupper.

Utvecklingsförslag:

- Då tillgänglighetsförordningen och annan lagstiftning om tillgänglighet utvecklas granskar man tillgängligheten med hänsyn till dess olika delområden.
- Granskar hur tillgänglighetsförordningen fungerar och gör utifrån den behövliga ändringar.
- Främjar design för alla. Strävar efter en sensoriskt tillgänglig, lättframkomlig byggd miljö som är lätt att uppfatta. I planeringen beaktas olika åldersgrupper, lokalernas användningsändamål samt gårdsplaner och den upplevda säkerheten för dem.

Utvecklar tillgängligheten för lokaler och tjänster som är öppna för allmänheten

Lagstiftningen om tillgänglighet för områden som är avsedda för allmänheten (gatuområden, torg, trafikområden, rekreationsområden osv.) är ännu knapp. Om tillgängligheten för tjänster (till exempel trafik- och banktjänster) som är avsedda för allmänheten finns det däremot EU-lagstiftning. Eftersom det är möjligt att placera tillgängliga tjänster i en otillgänglig miljö har man i riksdagen i samband med behandlingen av tillgänglighetsdirektivet ansett det behövligt att i brådskande takt fortsätta beredningsarbetet med tanke på tillgängligheten i den byggda miljön. Även FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förpliktar avtalsstaterna att sätta i kraft minimistandarder och riktlinjer för tillgänglighet till lokaler och tjänster som är öppna för eller erbjuds allmänheten. Lika tillträde till den fysiska miljön och till service ska säkerställas både i städer och på landsbygden.

Utvecklingsförslag:

- Utarbetar bestämmelser och planläggningspraxis för att utveckla tillgängligheten för anläggningar och tjänster som är öppna för allmänheten i den byggda miljön.
- Utvecklar tillgänglighetslagstiftning om allmänna områden. Utreder möjligheterna att främja tillgängligheten för allmänna områden i kommunernas byggnadsordningar med stöd av den nya bygglagen.
- Beaktar tillgänglighet i reformen av lagen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden.

Ökar den allmänna medvetenheten om tillgänglighet och dess betydelse

Människor med nedsatt rörelse- eller funktionsförmåga upplever i sin vardag utanförskap och diskriminering, vilket är förknippat med attityder och med bristfällig information om tillgänglighet. Det kan upplevas för svårt eller som en ekonomisk belastning att förbättra tillgängligheten. Antalet kontakter som gäller diskriminering till diskrimineringsombudsmannen har ökat de senaste åren. Det beror allt oftare på brister bland annat i tillgängligheten för boendet. För att praxisen ska ändra så att den bättre tar hänsyn till människors olika behov och situationer är det viktigt att föra fram på vilket sätt tillgängligheten kan förbättras och hur det påverkar tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna samt en miljö som är bra för alla.

För att genomföra tillgänglighet i den byggda miljön krävs det att de ansvariga aktörerna har tillgång till tillräcklig kompetens i planerings- och genomförandeskedet samt i drifts- och underhålls-skedet. Tillämpningsanvisningar för lagstiftningen, vägledning och rådgivning från byggnadstillsynen samt samarbete mellan kommunerna i vägledningen av tillämpningen upplevs behövlig. I byggprojektet kan man också anlita en tillgänglighetsexpert. Bristfällig lagstiftning om tillgänglighet för och underhåll av allmänna områden har lett till att det i kommunerna finns behov att utarbeta egna anvisningar för att förbättra tillgängligheten. Dessutom finns sakkunnigorganisationernas guider för olika situationer. Trots den rikliga tillgången på verktyg uppstår situationer under den byggda miljöns livscykel då genomförandet av tillgängligheten avbryts. Verktyg behöver fortfarande utvecklas och tas mera konsekvent i användning.

Utvecklingsförslag:

- Kommunikerar till allmänheten om tillgänglighetens betydelse för en smidig och trygg vardag och som garanti för jämlikhet. Tillgänglighet är en lönsam investering som bidrar till att stärka samhällets sociala och ekonomiska hållbarhet.
- Fäster i utbildningen av planerare och i beredningen av offentliga upphandlingar vikt vid innehållet som gäller tillgänglighet i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt vid forskningsdata om tillgänglighet i den byggda miljön och dess samhälleliga genomslagskraft.
- I samband med bedömningen av hur tillgänglighetsförordningen fungerar utreder man vilka behov av utveckling som finns för att säkerställa tillgängligheten i planerings- och bygglovsprocessen.
- Utvecklar samling av, tillgång på och underhåll av tillgänglighetsinformation för den byggda miljön.
- Förtydligar förhållandet mellan tillgänglighetsförpliktelser och befintliga anvisningar och rekommendationer. Lyfter fram exempel på framgångsrika planeringslösningar.

3 Vad avses med byggd miljö och dess tillgänglighet?

Byggd miljö

Byggd miljö avser all den fysiska omgivning som människan har utformat för att använda. Den byggda miljön består bland annat av byggnader, gårdsplaner, gator, landsvägar, gång- och cykelleder, torg och andra öppna platser, parker, områden för motion och idrott samt frilufts- och rekreationsområden.

I lagstiftningen om områdesanvändning och byggande kallas för allmänna områden till exempel gator, torg och öppna platser, rekreationsområden, trafikområden, vattenområden och områden som är jämförbara med dem och som i planen har anvisats för och ska anläggas av kommunen, staten eller något annat offentligt samfund.

En byggd miljö som är öppen för allmänheten är till exempel trafikstationer, affärer och köpcentrum, torg, parker, bibliotek, teatrar och muséer. Lokaler som erbjuds allmänheten är till exempel mötes- och festlokaler som kan reserveras. I olika lokaler kan man också placera tjänster som är avsedda för användning av allmänheten, som till exempel biljettautomater eller bankautomater.

Lokaler som är öppna för eller erbjuds allmänheten är offentliga eller halvoffentliga. En offentlig lokal kan vem som helst besöka utan att be om lov. Halvoffentliga lokaler kan i princip vem som helst besöka, men de är dock i privat ägo. Ägarna till halvoffentliga lokaler kan dock ange begränsningar för användningen av lokalerna. Halvoffentliga lokaler är till exempel köpcentrum och caféer. Privata lokaler är till exempel bostäder och deras gårdsplaner.

Med tanke på tillgänglighet är det väsentligt att lokalen eller tjänsten är avsedd för allmänheten, inte huruvida den ägs eller drivs offentligt eller privat.

Tillgängligheten i den byggda miljön

Tillgänglighet är en egenskap i den byggda miljön som gör det möjligt för alla att ta sig fram och fungera på lika villkor.³ När det gäller tillgängligheten i den byggda miljön är det fråga om att ta hänsyn till mångfalden av människor och det börjar i planeringen och genomförandet av lokalerna och omgivningen. För att upprätthålla och förbättra tillgängligheten krävs ständig uppmärksamhet i driften och underhållet samt i reparations- och ändringsskeden.

Det finns inga omfattande forskningsdata om tillgänglighetens tillstånd i den byggda miljön och i Finland finns det inte heller gemensamt avtalade nyckeltal eller statistik för att beskriva det.⁴

---

³ [Miljöministeriets ordlista för tillgänglighet.](#)

⁴ [Arpiainen m.fl. 2020. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och tillgänglighet i den byggda miljön.](#) Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2021:71.

Tillgänglighet är ett brett begrepp med många dimensioner. Tillgänglighet inbegriper att den fysiska och sensoriska miljön samt den sociala, psykiska och kognitiva miljön genomförs så att alla oberoende av sina egenskaper kan fungera på lika villkor med andra.

”Tillgänglighet är en egenskap i den byggda miljön som gör det möjligt för alla att ta sig fram och fungera på lika villkor.”

Design för alla betyder enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning. Design för alla gynnar var och en åtminstone i något skede av livet, till exempel i barndomen eller ålderdomen. Rörlighet och funktion kan tillfälligt eller permanent försvåras även till följd av en skada eller någon annan livsförändring. I en tillgänglig miljö är vardagen smidig även med tanke på sporadiska behov, som till exempel när man rör sig med packning eller barnvagn eller orienterar sig på en okänd plats. Design för alla utesluter inte till exempel de hjälpmedel som personer med funktionsnedsättning behöver, men den kan minska behovet av hjälp.

En god tillgänglig miljö uppnås genom att beakta tillgänglighetens olika dimensioner tillsammans. I lokaler som är öppna för allmänheten ska det också erbjudas assistenter och annan hjälp för att underlätta förverkligandet av tillgänglighet.

Kort om tillgänglighetens olika dimensioner:

Rörlighet

Utomhus och inomhus ska det finnas förutsättningar att röra sig på en jämn yta, till exempel inga trösklar eller trappor, ytorna är jämna och underhållet sköts i utomhusmiljöer. Lokalerna och funktionerna ska vara tydliga och lätt kunna uppfattas. I närheten av ingången till byggnaden behövs tillgängliga parkeringsplatser och dörrarna ska kunna öppnas lätt. Utrymme för förvaring av förflyttningshjälpmedel ska reserveras i bostadsbyggnader.

Utrymmeslösningar

Genom utrymmeslösningar kan man påverka människans funktionsförmåga, behandlingen av sensorisk information, uppfattning, koncentration och uppmärksamhet, kommunikation och avlägsna eller minska hinder för förståelse i miljön.

Tillräckligt dimensionerade utrymmen till exempel i skolor och daghem är viktigt med tanke på tillgänglighet och funktionalitet. I byggnaden ska det finnas tysta rum eller utrymmen samt separata utrymmen eller utrymmen som kan avskiljas.

Ljudmiljö

Lokalens akustik har stor betydelse med tanke på ljudkvalitet, hörsel, talidentifiering samt uppfattningen av utrymmet och på så sätt påverkar den hur man tar sig fram i lokalen. God akustik ger

förutsättningar att ta sig fram i lokalen, höra ljud, identifiera och förstå tal, koncentrera sig och vara uppmärksam samt för att avlägsna onödiga impulser, buller och ekande.

I synnerhet i bullriga och ekande miljöer och utrymmen behövs ljudöverföring, genom vilken ljudkällan, såsom mänskligt tal, utan störningar överförs till hörselhjälpmedel. Ljudöverföring gör det möjligt för personer som använder hjälpmedel att identifiera olika delar av tal och urskilja tal.

Visuell miljö

Uppfattningen av och aktivitet i utrymmet stöds med hjälp av ljushetskontraster. En bra visuell miljö stödjer också kommunikation på annat sätt än genom tal. Användning av teckenspråk stöds till exempel av tillräckligt öppna utrymmen där man har synkontakt till alla olika teckenspråkstalarare. I utrymmet får det inte finnas visuella störningar som gör det svårare att urskilja tecknen.

En bra belysning bländar inte och den är tillräcklig. Belysningen ska vara riktad rätt så att den inte hindrar läppavläsning eller urskiljande av tecknat tal. Belysningen ska om det är möjligt kunna regleras.

Skyltar och tillgång till information

Texten på skyltar och guidekartor till byggnader och andra lokaler som är öppna för allmänheten ska utformas i en sådan form att de lätt kan läsas och förstås multisensoriskt och det ska finnas tillräckligt av dem.

Skyltarnas begriplighet stöds genom att använda symboler. På taktilskyltar kan informationen markeras i relief eller punktskrift. Skylten kan också vara en taktil materialkontrast. Taktiler är sådana upphöjningar som kan upptäckas med en vit käpp i utrymmen inomhus och utomhus och som vägleder personen att röra sig i utrymmet. Ljudsignaler gör i sin tur det möjligt att orientera sig i utrymmen utomhus och inomhus med hjälp av hörselsinnet.

Det ska finnas beskrivningar som också beaktar sensorisk och kognitiv tillgänglighet av de tillgängliga lösningarna i lokalen.

4 Nuläget för lagstiftningen

Bakgrund

VNTEAS-utredningen *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och tillgänglighet i den byggda miljön* som blev klar 2021 beskriver lagstiftningens funktionalitet och styrningsbehov samt tillgänglighetens nuläge med tanke på förpliktelserna i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 27/2016). I utredningen granskas den gällande lagstiftningen i Finland inom olika förvaltningsområden.

Då utredningen genomfördes pågick flera lagberedningsprojekt som har slutförts efter 2021. Centrala är delreformen av diskrimineringslagen, en ny bygglag, reformen av handikappservicelagen, delreformen av lagen om stödjan av äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre, kompletteringen av lagen om bostadsaktiebolag samt genomförandelagstiftning för tillgänglighetsdirektivet. I denna rapport uppdateras nuläget för lagstiftningen jämfört med situationen då VNTEAS-utredningen genomfördes.

Tillgänglighet som en del av grundläggande och mänskliga rättigheter

Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är alla människor födda fria och lika i värde och rättigheter. Tillgänglighet i den byggda miljön är en förutsättning för att alla människor ska kunna utöva sina internationellt fastställda mänskliga rättigheter i praktiken. Tillgänglighet påverkar människornas möjlighet att utöva sin rätt till fri rörlighet samt frihet att välja bosättningsort och arbetsplats. Hinder i den byggda miljön försvårar också utövandet av de politiska rättigheterna, möjligheten att få undervisning, utövande av näring, användning av social- och hälsovårdsservice, deltagande i kulturlivet och religionsutövning. Det att en människa kan utöva sina friheter och rättigheter utgör grunden för självbestämmanderätten.

”Tillgänglighet i den byggda miljön är en förutsättning för att alla människor ska kunna utöva sina mänskliga rättigheter och fungera som aktiva medlemmar i samhället.”

Människorättsförpliktelser som gäller tillgängligheten i den byggda miljön finns i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som i Finland trädde i kraft 2016. Enligt artikel 4 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning åtar sig konventionsstaterna att säkerställa och främja fullt förverkligande av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning utan diskriminering av något slag på grund av funktionsnedsättning. I detta syfte åtar sig konventionsstaterna bland annat att genomföra eller främja forskning och utveckling av universellt utformade produkter, tjänster, utrustning och anläggningar, att främja tillgängligheten till och användningen av dem samt att främja design för alla vid utveckling av standarder och riktlinjer.

Artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning gäller tillgänglighet. I översättningar till finska i Finland översätts termen *accessibility* i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning till "esteettömyys" eller "saavutettavuus" eller till båda, medan man i översättning till svenska endast använder termen tillgänglighet. Den finska termen esteettömyys avser den fysiska miljön, medan den finska termen saavutettavuus avser datasystem och tjänster som genomförs med hjälp av motsvarande datateknik. Det att man i lagstiftningen på finska använder två olika termer medför begreppsmässig oklarhet.⁵

Personer med funktionsnedsättning måste kunna leva oberoende och fullt ut delta på alla livets områden. De rättigheter som är fastställda i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och för vilka ett effektivt utövande kräver tillgodoseende av rättigheterna som gäller tillgänglighet är i synnerhet rätt att leva självständigt och att delta i samhället (artikel 19), yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information (artikel 21), deltagande i det politiska och offentliga livet (artikel 29) samt deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott (artikel 30).

De stater som ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning vidtar med stöd av artikel 9 ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på samma villkor som andra till den fysiska miljön både i städerna och på landsbygden. Hinder för tillgänglighet ska identifieras och undanröjas både inomhus och utomhus, bland annat i byggnader, på vägar och i trafiken inklusive i skolor, bostäder, vårdinrättningar och på arbetsplatser. Utöver den fysiska miljön och transporter gäller artikel 9 tillgänglighet för information och kommunikation samt andra tjänster som är öppna för allmänheten. Konventionsstaterna utvecklar och utfärdar minimistandarder och riktlinjer för tillgänglighet till anläggningar och tjänster som är öppna för eller erbjuds allmänheten. Genomförandet av dem övervakas och dessutom säkerställs att enskilda enheter som erbjuder anläggningar och service dit allmänheten äger tillträde beaktar alla aspekter av tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.⁶

Utöver undanröjande av fysiska hinder gäller bestämmelserna i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning också att erbjuda intressenter utbildning och annan hjälp för att underlätta tillgängligheten i byggnader och andra anläggningar dit allmänheten äger tillträde. Konventionsstaterna vidtar bland annat ändamålsenliga åtgärder för att utrusta lokalerna med anvisningar i punktskrift och i lättläst och lättbegriplig form. Dessutom erbjuds former av assistans och annan personlig service, däribland ledsagare, lektörer och utbildade teckenspråkstolkare, för att underlätta tillgänglighet till byggnader och andra anläggningar som är öppna för allmänheten.

---

⁵ I författningstexter på svenska används i båda fallen termen *tillgänglighet*.

⁶ FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, har bedömt genomförandet av artikel 9 till exempel i sitt avgörande *Nyusti och Takacs vs. Ungern* (CRPD/C/9/D/1/2010), där konventionsparten konstaterades vara förpliktad att förebygga rättskränkningar bland annat genom att ställa minimikrav för banktjänster som tillhandahålls av privata finansinstitut så att personer med funktionsnedsättning har tillgång till tjänsterna.

Ordnande av tillgänglighet som avses i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är en förpliktelse som fastställts för att gagna människogrupper.⁷ Tillgängligheten ska säkerställas på ändamålsenligt sätt redan innan någon begär att få tillgång till lokalen eller tjänsten. Det går inte heller att göra undantag från tillgänglighetsförpliktelsen genom att hänvisa till att det medför en omotiverad börda.⁸

Tillämpningen av artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning styrs av Allmän kommentar nr 2 av kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD). Enligt den allmänna kommentaren bör hinder i den fysiska miljön undanröjas på ett kontinuerligt och systematiskt sätt, gradvis men stadigt. Konventionsstaterna bör utföra en omfattande omprövning av lagarna om tillgänglighet för att identifiera, övervaka och adressera luckor i lagstiftning och tillämpning.⁹ Samma förpliktelse utgör också bestämmelsen att det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses i 22 § i Finlands grundlag.

En förbättring av tillgängligheten syftar inte till att stoppa utvecklingen eller nöja sig med en viss nivå, utan tillgänglighetskraven utvecklas kontinuerligt. Tillgänglighet är alltså en människorättsförpliktelse som tolkas evolutivt det vill säga enligt rådande omständigheter. Då kravnivån ökar förändras också minimistandarder och anvisningarna om en tillgänglig miljö.¹⁰

”Utveckling av tillgängligheten är en förpliktelse som ska uppfyllas kontinuerligt.”

Enligt den allmänna kommentaren som gäller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning måste konventionsstaterna också utreda sina lagar om offentlig upphandling för att säkerställa att tillgänglighetskraven är införlivade i tillvägagångssätten vid offentlig upphandling. Det är oacceptabelt att använda offentliga medel för att skapa eller vidmakthålla den ojämlikhet som oundvikligen blir följden av otillgängliga tjänster och anläggningar. För att säker-

---

⁷ Tillgänglighet är en mera omfattande förpliktelse än skäligen anpassningar som enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning betyder nödvändiga och ändamålsenliga ändringar och anpassningar när så behövs i ett enskilt fall.

⁸ Se till exempel FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättnings avgörande F vs. Österrike, CRPD/C/14/D/21/2014.

⁹ Allmän kommentar nr 2 (2014) av kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning Artikel 9: Tillgänglighet.

¹⁰ Till exempel Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande HFD:2022:6 konstaterat att den bedömning som presenterades då FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning sattes i kraft, enligt vilken ikraftsättandet av konventionen inte krävde ändringar av lagstiftningen, inte har någon betydelse om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning förutsätter något annat. Dessutom kan bestämmelserna i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ha betydelse vid tillämpning och tolkning av nationella bestämmelser.

ställa tillgänglighet och faktisk jämlikhet för personer med funktionsnedsättning bör offentlig upphandling användas för att genomföra positiv särbehandling. Detta är i linje med bestämmelserna i artikel 5.4 i konventionen.

I Finlands rättssystem hänger tillgänglighet i hög grad samman med likabehandling och förbud mot diskriminering. Enligt 6 § i grundlagen är alla är lika inför lagen och ingen får heller utan godtagbart skäl särbehandlas till exempel på grund av ålder, hälsotillstånd eller handikapp. Diskrimineringslagen (1325/2014) som stiftats för att främja likabehandling gäller både offentlig och privat verksamhet med undantag av verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet och religionsutövning. I diskrimineringslagen åläggs myndigheter, utbildningsanordnare och anordnare av småbarnspedagogik samt arbetsgivare att främja likabehandling. I lagen finns det inget uttryckligt krav på förbättring av tillgängligheten till exempel i verksamhetslokaler, men tillgängligheten är en del av helheten då man bedömer hur aktören har uppfyllt sina förpliktelser.¹¹

Även förpliktelsen att göra rimliga anpassningar i diskrimineringslagen kan i det enskilda fallet förplikta undanröjande av hinder i den byggda miljön. Det gäller utöver myndigheter, utbildningsanordnare och arbetsgivare även de som tillhandahåller varor eller tjänster. Dessa aktörer ska göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra använda myndigheters tjänster samt att få utbildning och arbete samt varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten och att klara av sina arbetsuppgifter och avancera i arbetet. Vid bedömningen av vilka anpassningar som är rimliga beaktas i första hand behoven hos personer med funktionsnedsättning och dessutom storleken på den aktör som ålagts göra anpassningarna, aktörens ekonomiska ställning, arten och omfattningen av aktörens verksamhet, de uppskattade kostnaderna för anpassningarna och stöd som kan fås för åtgärderna.¹²

I diskrimineringslagen föreskrivs det om förbud mot diskriminering och rättssäkerheten för den som blivit utsatt för diskriminering. Diskriminering som avses i lagen är direkt och indirekt diskriminering, trakasserier, vägran att göra rimliga anpassningar samt instruktioner eller befallningar att diskriminera. I strafflagen föreskrivs dessutom om straffbar diskriminering och diskriminering i arbetslivet. Det finns tillämpningspraxis vid misstanke om diskriminering i anknytning till tillgänglighet i den byggda miljön både från diskriminerings- och jämställdhetsnämnden och från domstolarna. Då bestämmelserna om diskriminering i diskrimineringslagen tillämpas är det avgörande huruvida den verksamhet som ska bedömas har lett till ett diskriminerande slutresultat. Med stöd av rättspraxis har bland annat ordnande av ett evenemang som är öppet för allmänheten i en lokal som inte är tillgänglig betraktas som sådan indirekt diskriminering enligt diskrimineringslagen som är förbjuden om inte ordnandet har ett godtagbart syfte och medlen för att nå detta syfte är

---

¹¹ De ändringar och tillägg som gjordes i delreformen av diskrimineringslagen (Lagen om ändring av diskrimineringslagen, 1192/2022) träder i kraft den 1 juni 2023. Skyldigheter som gäller ordnande av småbarnspedagogik fogades till lagen i samband med delreformen.

¹² 15 § 1 och 2 mom. i diskrimineringslagen inklusive de ändringar som träder i kraft den 1 juni 2023.

lämpliga och behövliga.¹³ Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden har också till exempel i sitt beslut som meddelades 2022 ansett att toaletten på salutorget i staden samt toaletten, omklädningshytten, grillplatsen, gästhamnens och semesterbyns reception som inte hade tillgänglighetsanpassats har varit förbjuden diskriminering.¹⁴

Tillgänglighet i lagstiftningen om byggande och områdesanvändning

Markanvändnings- och bygglagen (132/1999) gäller planering, byggande och användning av områden samt om projektering, uppförande och användning av byggnader. Enligt det beslut som riksdagen fattade i mars 2023 kommer markanvändnings- och bygglagen från början av 2025 att delas upp och bli en områdesanvändningslag och en bygglag. Efter ändringen kommer den lagstiftning som gäller byggnader att finnas i bygglagen och den lagstiftning som gäller planeringen av områdesanvändningen och allmänna områden att finnas i områdesanvändningslagen.

Enligt markanvändnings- och bygglagen är målet för områdesplaneringen att utgående från en interaktiv planering och tillräcklig bedömning av konsekvenserna främja bland annat möjligheterna att skapa en trygg, hälsosam, trivsamt och socialt välfungerande livsmiljö och omgivning som tillgodoser behoven hos olika befolkningsgrupper, såsom barn, äldre och handikappade.

I 117 § i markanvändnings- och bygglagen anges allmänna krav beträffande byggande och enligt dem ska byggnaden motsvara sitt ändamål, kunna repareras, underhållas och varieras samt, i den mån byggnadens användning det förutsätter, lämpa sig även för sådana personers bruk vars rörelse- eller funktionsförmåga är begränsad. Tillgänglighet är ett av de väsentliga tekniska kraven som anges för byggande. Den som påbörjar ett byggprojekt ska se till att byggnaden och dess gårds- och vistelseområden på det sätt som användningsändamålet, antalet användare och antalet våningsplan förutsätter projekteras och uppförs så att tillgänglighet och användbarhet beaktas särskilt med tanke på barn, äldre och personer med funktionsnedsättning (117 e §). Vid övergången till den nya bygglagen kommer innehållet i förpliktelseerna som gäller tillgänglighet att bevaras, men terminologin preciseras.

”Inom lagstiftningen behöver olika delområden av tillgänglighet beaktas bättre”

Närmare tillgänglighetskrav finns i statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet (241/2017, tillgänglighetsförordningen) som utfärdats med stöd av markanvändnings- och bygglagen. Förordningen innehåller närmare bestämmelser som behövs för uppförande av en byggnad, reparationer och ändringar av en byggnad samt ändringar av en byggnads ändamål om dimensioner-

---

¹³ Åbo förvaltningsdomstol den 16 februari 2017 nr 17/0068/2 och högsta förvaltningsdomstolen den 6 april 2018, liggare 1620.

¹⁴ [Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens fallbeskrivning 2021](#). (På finska) Enligt fallbeskrivningen är nämndens beslut inte ännu lagakraftvunnet.

ingen av byggnaden och dess förbindelseleder och hygienutrymmen, nivåskillnader, samlingsutrymmen och inkvarteringslokaler. I bestämmelserna krävs i regel att lokalen lämpar sig för personer med nedsatt rörelse- eller funktionsförmåga, men de tekniska kraven hänför sig ofta till tillgänglighet med tanke på rörelseförmågan. På det hela taget behöver man inom den gällande lagstiftningen på ett mera övergripande sätt än tidigare bättre beakta olika delområden av tillgänglighet.

Tillgänglighetsförordningen gäller situationer där bygglov behövs, det vill säga nya byggnader och bygglovspliktiga ändringar och reparationer. Det finns således inga förpliktelser att förbättra tillgängligheten i en befintlig byggnad om det inte i byggnaden görs ändringar eller reparationer som kräver bygglov. Då den nya bygglagen träder i kraft ersätts det nuvarande bygglovet och åtgärds-tillståndet med en enda tillståndform, bygglov. Även bestämmelserna om i vilka situationer tillstånd behövs kommer att ändras, vilket i praktiken påverkar även tillämpningsområdet för tillgänglighetsförordningen.

Utöver tillgänglighetsförordningens motiveringspromemoria har miljöministeriet 2018 publicerat en anvisning om byggnaders tillgänglighet i vilken det samlats tillgänglighetsförordningens bestämmelser och rekommendationer som hänför sig till tillämpningen av dem. Syftet med anvisningen är att förtydliga förordningens innehåll, erbjuda exempel på lösningar i enlighet med förordningen och uppmuntra tillgängligt byggande. I slutet av anvisningen finns det som bilaga en tabell över huvudpunkterna i tillgänglighetsförordningens bestämmelser indelade enligt användningsändamål.¹⁵

Miljöministeriet bereder en utvärdering av hur tillgänglighetsförordningen fungerar och med hjälp av den fås information om utmaningar när det gäller tillämpningen av förordningen. Förordningens funktion har redan utvärderats med tanke på kraven som gäller nya studentbostäders toalett- och tvätttrum.¹⁶ Utifrån intervjuerna har aktörerna bristfälliga uppgifter om kraven i tillgänglighetsförordningen och det finns skillnader i tillämpningen av tillgänglighetsförordningen. För att jämlikheten och tillgängligheten i framtiden ska uppnås bättre än för närvarande, behövs det riktad utbildning i tillgänglighet och anvisningar samt enhetliga tolkningar.

Om planering av och byggande på allmänna områden finns det inga separata bestämmelser med tillgänglighetsförpliktelser eller motsvarande detaljerade krav för byggnader som det finns i tillgänglighetsförordningen. Tillgänglighetsförpliktelser för allmänna områden bereddades i totalreformen av markanvändnings- och bygglagen som pågick under regeringsperioden 2019–2023, men reformen av bestämmelserna förföll. Utöver att lagstiftningen om områdesanvändningen behöver utvecklas, möjliggör den nya bygglagen ett utökat användningsområde för kommunernas byggordningar så att bestämmelserna i byggordningen i framtiden kan gälla också allmänna områden.

---

¹⁵ [Statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet, promemoria 4.5.2017](#) och [Tillgänglighet. Miljöministeriets anvisning om byggnaders tillgänglighet 2018](#).

¹⁶ [Kivi m.fl. 2022. Genomförande av tillgänglighet i nya studentbostäders toalett- och tvätttrum](#). Miljöministeriets publikationer 2022:17.

Informationshanteringen för områdesanvändningen och byggande utvecklas inom Ryhti-projektet.¹⁷ Genom att planer och byggplaner har formen av datamodeller förbättras bland annat deras enhetlighet och interoperabilitet. Avsikten är också att revidera de nationella planbestämmelserna och i samband med det kan man utveckla planbestämmelsetyper om tillgänglighet.

De väsentliga tekniska kraven på byggande och de förordningar som preciserar dem utgör en helhet vars olika delar inverkar på genomförandet av tillgänglighet. I tabellen nedan finns en sammanställning av de centrala förordningarna. I regel tillämpas förordningar då man bygger en ny byggnad eller ändrar eller reparerar en befintlig byggnad på ett sätt som påverkar uppfyllandet av väsentliga tekniska krav. Tillgänglighetsförordningen är den enda av de här nämnda förordningarna vars tillämpning är bunden till behovet av bygglov.

---

¹⁷ Ytterligare information om Ryhti-projektet finns på [miljöministeriets webbplats](#).

Tabell 1 Sammanställning av gällande bygglagstiftning med tanke på tillgänglighet

Krav beträffande byggande Preciserande förordning	Exempel på innehåll med tanke på tillgänglighet
<p><i>Markanvändnings- och bygglagen 117 e § (Från den 1 januari 2025 35 § i bygglagen)</i></p> <p>Statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet (241/2017)</p>	<p><i>Tillgänglighet.</i></p> <p>Tillgänglighetskrav för: förbindelseleder som leder till byggnader, entréer, dörrar, förbindelseleder inne i byggnader och övriga utrymmen, förbindelsen mellan nivåer, toaletter, tvättrum och övriga hygienutrymmen, samlingslokaler och inkvarteringslokaler</p>
<p><i>Markanvändnings- och bygglagen 117 d och 117 k § (34 och 41 § i bygglagen)</i></p> <p>Miljöministeriets förordning om säkerhet vid användning av byggnader (1007/2017)</p>	<p><i>Säkerhet vid användning, Samlingslokaler</i></p> <p>Säkerhetskrav för: trappor, avsatser, räcken, ledstänger, ljus och belysning, glaskonstruktioner, golvytor, dörrar och portar, fönster, reservutgångar, körvägar och parkeringsplatser, lekplatser och vistelseområden, samlingslokaler</p>
<p><i>Markanvändnings- och bygglagen 117 b § (32 § i bygglagen)</i></p> <p>Miljöministeriets förordning om byggnaders brandsäkerhet (848/2017)</p>	<p><i>Brandsäkerhet</i></p> <p>Krav som gäller byggnadernas utrymningsområden och utgångar</p> <p>OBS. I miljöministeriets förordning om byggnaders brandsäkerhet finns bestämmelser om dimensioneringen av utgångar och ytterdörrar, medan det i statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet föreskrivs om dimensioneringen av dörrar och dörröppningar i förbindelseleder inne i byggnader.</p>
<p><i>Markanvändnings- och bygglagen 117 f § (36 § i bygglagen)</i></p> <p>Miljöministeriets förordning om ljudmiljön i byggnader (796/2017)</p>	<p><i>Bullerskydd och ljudförhållanden</i></p> <p>Ljudförhållanden i byggnader och i fråga om gårds- och vistelseområden, ljudisolering, buller- och vibrationskydd</p> <p>OBS. Bestämmelser om ljudåtergivningssystem i samlingslokaler finns dock i statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet.</p>
<p><i>Markanvändnings- och bygglagen 117 j § (40 § i bygglagen)</i></p> <p>Miljöministeriets förordning om bostadsutrymmen, inkvarteringslokaler och arbetsutrymmen (1008/2017)</p>	<p><i>Bostadsutrymmen, inkvarteringslokaler och arbetsutrymmen</i></p> <p>Huruvida storleken på, utformningen av och utrustningen i lokalen och utrymmet lämpar sig för användningsändamålet, graden av ljus</p> <p>OBS. Bestämmelser om utrustningens lämplighet för personer med nedsatt rörelse- eller funktionsförmåga finns dock i tillgänglighetsförordningen.</p>

Tillgänglighet i annan lagstiftning

Bestämmelser som är av betydelse för att förbättra tillgängligheten i den byggda miljön ingår också i speciallagstiftningen inom andra sektorer än byggande och områdesanvändning. I 3 och 11 kap. i räddningslagen föreskrivs det om skyldigheter för verksamhetsidkare samt byggnaders ägare och innehavare att se till byggnaders brand- och utrymningssäkerhet, att byggnaders utgångar och fastigheters räddningsvägar är brukbara och fria från hinder samt för utrymningssäkerheten. Genom ändringen av räddningslagen som träder i kraft i början av 2026 överförs skyldigheten att till bostäder skaffa brandvarnare och hålla dem i skick från den boende till byggnadens ägare.¹⁸

Bestämmelser om underhåll och renhållning av gator på detaljplanerat område finns i lagen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden (669/1978). Enligt den utvärdering som miljöministeriet låtit utföra av hur lagen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden fungerar finns det behov av att förbättra bland annat planmässigheten för underhåll och arbeten som utförs på allmänna områden, förtydliga ansvarsfördelningen och bättre ta hänsyn till olika trafikantgrupper.¹⁹

I bostadsaktiebolag iakttas förpliktelseerna i markanvändnings- och bygglagen och i tillgänglighetsförordningen då nya flervåningsbostadshus byggs eller i projekt med ändringar och reparationer som kräver bygglov. I annat fall förbättras tillgängligheten inom ramen för beslutsförfaranden enligt lagen om bostadsaktiebolag (1599/2009). Även enskilda aktieägare kan förbättra tillgängligheten på egen bekostnad. En aktieägare har i princip rätt att göra ändringar i aktielägenheten. Bolaget eller andra aktieägare kan ställa villkor för ett ändringsarbete, om arbetet kan skada byggnaden eller orsaka andra olägenheter för bolaget eller andra aktieägare. Bolaget eller andra aktieägare kan också förbjuda ändringsarbetet, om det vore oskäligt att utföra arbetet med hänsyn till storleken av den olägenhet som orsakas och den nytta som aktieägaren får.

I lokaler och utrymmen som bolaget besitter får en aktieägare på egen bekostnad utföra ändringar endast med bolagets samtycke. Med avvikelse från detta föreskrevs den i 5 kap. om bostadsaktiebolag ändring som trädde i kraft i mars 2023 med stöd av vilken en aktieägare har rätt att på egen bekostnad utföra ändringsarbete som förbättrar tillgängligheten i lokaler och utrymmen som bolaget besitter. Även i dessa fall har bolaget och en annan aktieägare möjlighet att övervaka ändringsarbeten.

Lagstiftningen om funktionshinderns- och äldre-service har reformerats under den gångna regeringsperioden. I och med reformen kommer tillgänglighetens betydelse för att stödja servicebehövande

---

¹⁸ Lagen om ändring av räddningslagen 436/2023.

¹⁹ Uppgifterna baserar sig på arbetsgruppen för tillgänglighets hörande av sakkunniga. Utvärderingen av hur lagen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden fungerar publiceras våren 2023.

människors självbestämmanderätt och ett självständigt liv fram bättre än tidigare. Utöver bostadens tillgänglighet kan en förbättring av den allmänna tillgängligheten i den byggda miljön påverka till exempel behoven av stöd för rörlighet.

I lagstiftningen om funktionshinderservice föreskrivs det om personer med funktionsnedsättnings rätt till stöd för tillgängligt boende. Reformen av lagstiftningen har godkänts i riksdagen och den nya lagen om funktionshinderservice ersätter lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) och största delen av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977). Lagen träder i kraft den 1 oktober 2023.²⁰ Enligt 22–23 § i den reformerade lagen om funktionshinderservice har en person med funktionsnedsättning rätt att få skäligt stöd för tillgängligt boende, om personen behöver det för att kunna bo i sin stadigvarande bostad. Valfärdsområdet ska ordna stöd för tillgängligt boende för ändringsarbeten i bostaden, för att avlägsna hinder i bostadens närmaste omgivning, för redskap och andra tekniska lösningar som möjliggör ett tillgängligt boende samt för planering av tillgängligt boende. Valfärdsområdet kan också avgiftsfritt ställa redskap och andra tekniska lösningar till förfogande för personen med funktionsnedsättning. Stöd för tillgängligt boende ska i situationer med växelvist boende ordnas förutom för barnets officiella bostad också för den andra förälderns bostad. Av särskilt vägande skäl ska stöd ordnas också för en bostad i en serviceenhet. Stöd för tillgängligt boende genomförs antingen så att valfärdsområdet producerar eller skaffar den behövliga servicen eller genom att bevilja personen med funktionsnedsättning en skälig ersättning för genomförande av ett tillgängligt boende.

Med stöd av den nya lagen om funktionshinderservice har en person med funktionsnedsättning rätt att få skäligt stöd för rörligheten (28–31 §), om personen har särskilda svårigheter att röra sig och inte på egen hand kan anlita kollektiva färdmedel utan oskäligt stora svårigheter. Stödet för rörligheten kan tillhandahållas bland annat som färdtjänst, med hjälp av personlig assistans, ledsagare, genom att såsom ekonomiskt stöd ställa en bil eller något annat för personen lämpligt färdmedel till personens förfogande eller genom att bevilja ekonomiskt stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel. Av sätten att tillhandahålla stöd för rörligheten ska valfärdsområdet åtminstone ha tillgång till personlig assistans och färdtjänst och till hjälp eller stöd av ledsagare som vid behov kopplas till färdtjänsten. När sättet att tillhandahålla stödet för rörligheten, mängden stöd och stödets regionala omfattning bedöms ska bland annat tillgängligheten i omvärlden och närmiljön beaktas. Enligt förarbetena till lagen om funktionshinderservice ska tillgängligheten betraktas omfattande och i fråga om hela resan. Förutom att trafikmedlen är tillgängliga ska man också beakta hållplatsernas och stationernas tillgänglighet samt utrop vid hållplatser. Faktorer som ska beaktas är också bland annat tidtabellernas tillgänglighet, anskaffningen av resebiljett och användningen av den, hur det går att ta sig till hållplatsen och stiga på färdmedlet, att resa i färdmedlet och att stiga av det samt hur det går att ta sig till destinationen.

Lagen om funktionshinderservice förpliktar till att stödja delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i klientprocessen (3 §). Enligt motiveringarna till paragrafen betyder detta till exempel

---

²⁰ Riksdagens svar RSv 328/2022 rd – RP 191/2022 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om funktionshinderservice och till vissa lagar som har samband med den. Den nya lagstiftningen har inte ännu publicerats i författningssamlingen.

att klientbesök och redogörelser och utredningar för bedömningen av servicebehovet och servicen ska ordnas på en tillgänglig plats som också i övrigt lämpar sig för personen med funktionsnedsättning. Deltagandet i diskussionen ska göras så lätt som möjligt.

Lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (äldreomsorgslagen, 980/2012) har också reformerats. Ändringarna trädde i kraft i början av 2023. I lagen föreskrivs det om välfärdsområdets skyldighet att utarbeta en plan över sina åtgärder för att stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand samt för att ordna och utveckla den service och närstående-vård som äldre personer behöver. Vid planeringen ska åtgärder som främjar boende i hemmet och rehabilitering prioriteras och den ska innehålla förutseende av den äldre befolkningens boendebehov och utveckling av ett boende som motsvarar behoven (5 §).

Välfärdsområdet ska även ordna rådgivningstjänster som stöder den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand. Vid rådgivningen ska den äldre befolkningen uppmuntras att förutse sitt eget boende och att genomföra lösningar som stöder självständigt boende (12 §).

I samband med att servicebehovet för en äldre person utreds med stöd av äldreomsorgslagen ska bland annat tillgängligheten i omgivningen, tryggheten i boendet och tillgången till närservice beaktas (15 §). Då service ges är det primära syftet att stödja boende i hemmet, förmåga att klara sig på egen hand, rehabilitering och upprätthålla funktionsförmågan.

En producent av social- och hälsovårdstjänster ska se till att dess lokaler som används av äldre personer är tillräckliga, trygga, tillgängliga, hemtrevliga och även i övrigt lämpliga med tanke på dessa personers behov (22 §). Även socialvårdslagens (1301/2014) bestämmelser om gemenskapsboende (21 b §) och serviceboende med heldygnsomsorg (21 c §) betonar ordnande av servicen i en tillgänglig och trygg boendeenhet.

I de situationer den boende inte har rätt till stöd för tillgängligt boende med stöd av lagen om funktionshinderservice, kan personen ansöka om statsunderstöd med stöd av lagen om reparationsunderstöd för bostadsbyggnader och bostäder (1087/2016). Genom understöden stöds reparation av bostäder för äldre eller för personer med funktionsnedsättning i syfte att främja deras möjligheter att bo hemma. Dessutom kan bostadsbolag söka understöd för installation av hiss i efterhand i flervåningsbostadshus och undanröjande av hinder för tillgänglighet i bostadsbyggnaders gemensamma utrymmen. Miljöministeriet bereder en utvärdering av behoven att reformera lagstiftningen om reparationsunderstöd.

Europeiska unionens tillgänglighetslagstiftning

Europeiska unionen är en part i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Unionen har antagit rättsakter som syftar till att förenhetliga tillgänglighetskraven för de

produkter och tjänster som tillhandahålls på den inre marknaden. Medlemsstaterna ska säkerställa att de ekonomiska aktörerna endast släpper ut produkter på marknaden och endast tillhandahåller tjänster som uppfyller de gemensamma tillgänglighetskraven.

Tillgänglighetsdirektivet²¹ som antogs 2019 gäller till exempel följande produkter: datorer och deras operativsystem, självbetjäningsterminaler såsom betalningsterminaler, bank- och biljettförsäljningsautomater, smarttelefoner, utrustning som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster och utrustning avsedd för att läsa e-böcker. Dessutom gäller direktivet vissa tjänster, till exempel telekommunikations- och kommunikationstjänster, tjänster i anknytning till kommunikation såsom webbplatser och mobila applikationer, elektroniska biljetter och köp av dem, reseinformation i realtid, banktjänster för konsumenter, e-böcker och programvaror avsedda för att använda dem samt e-handelsplatser. I Finland har direktivet satts i kraft genom lagen om tillgänglighetskrav för vissa produkter (102/2023) och genom ändringar av vissa andra lagar. De tillgänglighetskrav som grundar sig på direktivet ska tillämpas från och med den 28 juni 2025.

I tillgänglighetsdirektivet ingår bilaga III där det ställs tillgänglighetskrav också på den bebyggda miljön för de produkter och tjänster som omfattas av direktivets tillämpningsområde. Enligt den utvärdering som miljöministeriet låtit utföra gäller bilaga III i praktiken trafikaktörernas varma vänt-salar, stationer, försäljningsställen och självbetjäningautomater, bankaktörernas kundbetjäning-sställen och bankomater samt kommunikationsoperatörernas kundbetjäning-sställen. Till exempel hållplatser omfattas av tillämpningsområdet endast om en automat har placerats på dem.²² Medlemsstaterna får själva bestämma om tillgänglighetskraven enligt bilaga III ska inkluderas i den nationella lagstiftningen. Kommissionen är dock skyldig att i sina rapporter följa upp huruvida tillämpningen av direktivet har närmat sig tillgänglighetskraven som gäller den bebyggda miljön för tjänsterna i medlemsstaterna. I Finland har bilaga III till tillgänglighetsdirektivet inte genomförts och av de andra medlemsstaterna har endast få meddelat om genomförande av bilagan. I direktivets genomförandeskede ansågs det dock problematiskt att tillgängliga tjänster får placeras i en otillgänglig miljö. Riksdagens ekonomiutskott konstaterade i sitt betänkande att när det gäller den byggda miljön fortsätter arbetet som ett separat projekt och i samarbete med berörda grupper.²³

De EU-förordningar som gäller flyg-, järnvägs-, sjö- och insjö- samt busstrafiken fastställer att personer med rörelse- och funktionshinder inte får diskrimineras och ska ha lika rätt att resa. I förordningen om järnvägars ansvar²⁴ finns lagstiftning även om bland annat assistans på järnvägsstationer och ersättning av hjälpmedel som förlorats eller skadats.

---

²¹ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.

²² [Esteettömyysdirektiivin vaikutusten arviointi, rakennettu ympäristö](#), Owl Group 28.3.2022.

²³ EkUB 29/2022 rd.

²⁴ Omarbetningen av Europaparlamentets och rådets förordning om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer (EU 2021/782).

Den viktigaste rättsakten om tillgänglighet i järnvägstrafiken är den så kallade TSD PRM förordningen som kommissionen har antagit²⁵. Den tillämpas på ny infrastruktur eller infrastruktur som ska byggas om och på rullande materiel. I förordningen finns allmänna bestämmelser och bestämmelser som hänför sig till dimensioneringen av tekniska detaljer både när det gäller infrastruktur och rullande materiel. Gränsdragningen mellan stationens område och annan byggd miljö bidrar tillklarheter för användaren. På stationernas områden har tillgängliga gångvägar genomförts i enlighet med bestämmelserna i TSD PRM, medan man på andra ställen i byggnaden följer tillgänglighetsförordningen som utfärdats med stöd av markanvändnings- och bygglagen vars bestämmelser är mera avgränsade. Dessutom ska det tas hänsyn till att då TSD PRM endast tillämpas på ny infrastruktur eller infrastruktur som ska byggas om, kan det mellan stationerna även finnas stora skillnader i tillgänglighet. Även busstationer omfattas endast av tillgänglighetsförordningen. Trafikledsverkets anvisningar styr byggandet av nya busshållplatser i det statliga vägnätet som upprätthålls av NTM-centralerna och kommunernas egna anvisningar i det gatunätet som kommunerna upprätthåller medan utvecklingen av hållplatser styrs av NTM-centralernas och kommunernas servicenivåavtal.

I EU-rättsakter om bussar och taxibilar samt passagerarfartyg i vattentrafik finns det krav som gäller tillgänglighet. Till exempel för bussar gäller bestämmelserna dock endast tillverkning och godkännande för trafik av fordonen. Finlands nationella lagstiftning förpliktar inte att använda tillgängliga bussar, utan beslutet fattas antingen av den behöriga myndighet inom kollektivtrafiken som upphandlar trafiken eller av ett företag inom trafik på marknadsvillkor.

Direktiv om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer som antogs 2016²⁶ har i Finland genomförts genom lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019). Enligt direktivet ska väsentligt datainnehåll som vägleder användaren dock tillhandahållas på ett alternativt sätt i en digital form som uppfyller tillgänglighetskraven, om kartmaterialet i den digitala tjänsten är avsett för navigering. Avsikten med tillgängliga navigeringsuppgifter är att hjälpa personer som inte kan använda visuella uppgifter eller komplicerade navigeringsfunktioner till exempel för att hitta sådana lokaler eller områden där tjänster tillhandahålls. I praktiken innebär väsentligt innehåll i kartor avsedda för navigering till exempel en tillräckligt exakt postadress och hållplatser i närheten för kollektivtrafiken eller namn på platser eller områden som gör det möjligt att hitta de lokaler och områden där tjänster tillhandahålls. De data som behövs för navigering kan vara presenterade till exempel som ordkartor där man på ett rutplaneområde kan beskriva kvartersgränserna med hjälp av namnet på de gator och de husnummer som avgränsar kvarteret.

---

²⁵ Kommissionens förordning om tekniska specifikationer för driftskompatibilitet avseende tillgängligheten till Europeiska unionens järnvägssystem för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet (kommissionens förordning 1300/2014).

²⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer (EU) 2016/2102.

5 Förslag till utveckling av lagstiftningen och andra åtgärder

Stärker den människorättsbaserade tillgängligheten

Granskar på ett övergripande sätt huruvida lagstiftningen om tillgänglighet är tillräcklig och överensstämmande genom ett samarbete mellan olika förvaltningsområden och det civila samhället.

Genom en författningsrättslig analys som omfattar olika förvaltningsområden utreder man tillgänglighetens ställning i rättssystemet och statens ansvar att trygga den samt bedömer lämpliga regleringsmetoder.

Lagstiftningsramen om tillgänglighetsfrågor omfattar olika förvaltningsområden. Genomförandet av tillgänglighet kan även i nuläget säkerställas genom att komplettera och utveckla sektorslagstiftningen. Det är dock till fördel att behandla tillgänglighetens innehåll och dess samhälleliga betydelse på ett mera övergripande sätt än tidigare som ett gemensamt utvecklingsarbete mellan förvaltningsområdena och civilsamhället. En granskning av tillgänglighet ur ett människorättsperspektiv stödjer avlärande av tänkande enligt sektor med fokus på integrering av tillgänglighetsaspekter.

Tillgängligheten kan granskas och utvecklas ur ett människorättsperspektiv, även om tillgänglighet i grundlagen inte anges som en särskild grundläggande rättighet. Tillgänglighet som rättighet och skyldighet hänger samman med 6 § i grundlagen som gäller jämlikhet och förbudet mot diskriminering. Det är också fråga om att uppnå likabehandling då Finland i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förbundit sig att trygga tillgänglig tillträde till den fysiska miljön för alla och på så sätt möjligheter för alla att utöva sina rättigheter fullt ut. Ingen ska särskilt vara tvungen att kräva tillträde till den byggda miljön eller till tjänster. Behovet att granska tillgängligheten ur ett människorättsperspektiv bekräftar också den folkrättsliga utvecklingen under den senaste tiden.

I samband med delreformen av diskrimineringslagen hade det lagts fram ett förslag att till diskrimineringslagen fogas en förpliktelse att ordna offentlig och privat verksamhet som är öppen för allmänheten så att den är tillgänglig för alla. Dessutom föreslogs en bestämmelse där försummelse av tillgänglighet uttryckligen konstateras vara diskriminering. Förslagen ansågs dock inte vara genomförbara inom ramen för uppdraget för den tillsatta arbetsgruppen för delreformen. Diskussionen visar att det ännu finns behov att dryfta förhållandet mellan den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen i tryggandet av tillgängligheten.

Då miljöministeriets arbetsgrupp för tillgänglighet hört sakkunniga har det framkommit ett behov att utarbeta en författningsrättslig utredning om tillgänglighetens ställning i rättssystemet. Utredningen ska göras gemensamt för förvaltningsområdena. Den stödjer en stärkt granskning ur ett människorättsperspektiv och skapar en grund för behövliga lagstiftningsåtgärder. I utredningen

ska det göras en sammanställning av olika myndigheters beslut om tillgänglighet och ur ett tillgänglighetsperspektiv granska genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i andra konventionsstater. Utredningen avses bidra till att identifiera behov att utveckla lagstiftningen och förbättra lagstiftningens systematik så att den omspannar allt från den allmänna lagstiftningen till de olika verksamhetsområdena.

Ett människorättsbaserat tänkande, integrering av tillgänglighetsaspekter och design för alla tryggar tillsammans genomförandet av tillgänglighet. Målet är att stärka delaktigheten i samhället så att personer med funktionsnedsättning, personer med funktionsbegränsning eller äldre personer inte enbart är föremål för service eller omsorg utan jämbördiga med andra som tillhandahållare av tjänster, arbetstagare, konsumenter och aktiva medlemmar i samhället.²⁷

Sörjer på förhand för tillgängligheten i den byggda miljön

Utarbetar bestämmelser för att förbättra tillgängligheten i situationer där det inte krävs bygglov. Då lagstiftningen utvecklas fäster man utöver förbättring av tillgängligheten vikt även vid att upprätthålla den. Stärker tillgänglighetsreparationernas ställning i den planmässiga fastighetsförvaltningen.

Granskar huruvida rättsskyddsmedlen är tillräckliga i fall där tillgänglighetsförpliktelserna har försumrats. Säkerställer att det för skyldigheterna som gäller tillgänglighet finns en bestämd ansvarig aktör.

Säkerställer att livsmiljöerna svarar mot människornas behov även då åldersstrukturen förändras. Säkerställer tillgången till reparationsunderstöd för bostadsbeståndet.

Förpliktelser som gäller tillgänglighet i den byggda miljön är i regel koncentrerade till markanvändnings- och bygglagen²⁸ och den tillgänglighetsförordning som 2017 utfärdats med stöd av den. Förpliktelserna gäller nybyggnad och reparations- och ändringsarbeten för vilka det krävs bygglov. Mindre ändringar och reparationer av en byggnad för vilka det inte krävs bygglov omfattar inte förpliktelse att förbättra tillgängligheten. Det finns inte heller någon skyldighet att börja ändra en byggnad så att den blir tillgängligare än tidigare om man inte annars är på väg att påbörja ett ändrings- eller reparationsprojekt.

Arbetsgruppen ansåg att tillgänglighetsförpliktelsernas nuvarande inriktning endast på byggande samt reparations- och ändringsarbeten som kräver bygglov inte på ett tillräckligt sätt omfattar för-

---

²⁷ Se även den oberoende experten på äldre personers mänskliga rättigheter vid FN:s råd för mänskliga rättigheter Claudia Mahlers rapport, punkterna 34, 88, 96, 97, 99 och 100. [Mahler 2022. Visit to Finland. Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons.](#)

²⁸ Från början av 2025 överförs regleringen av byggande till bygglagen och regleringen av områdesanvändning till områdesanvändningslagen. Nuvarande tillgänglighetsförpliktelser överförs till bygglagen.

pliktelsen enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på samma villkor som andra till den fysiska miljön. Lagstiftningen ska utvecklas så att man konsekvent som huvudregel sätter att förbättra bastillgängligheten i den byggda miljön redan innan någon begär tillträde till lokalen eller tjänsten. Det här innebär att det behövs lagstiftning för att utveckla tillgängligheten i lokaler och miljöer som är öppna och avsedda för allmänheten även i situationer där det inte finns andra reparationsprojekt eller där tillståndsplikten inte bidrar till att en utveckling av tillgängligheten påbörjas.

”Inom lagstiftningen ska huvudregeln vara förbättring av bastillgängligheten.”

I arbetsgruppens höranden av sakkunniga har det framkommit ett behov att granska den allmänna tillgänglighetslagstiftningens förhållande till den exakta regleringen på förordningsnivå. Enligt grundlagen ska bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter utfärdas genom lag. Då det föreskrivs om tillgänglighetsförpliktelser ska således vikt fästas vid att grunderna för förpliktelserna finns på lagnivå och att bemyndigandena att utfärda förordning är exakta. Dessutom ska lagstiftningen anpassas till den övriga lagstiftningsmiljön och förändringar i den. Till exempel är iakttagande av andra förordningar som preciserar kraven på byggande än tillgänglighetsförordningen i regel inte bundet till bygglov. Dessutom påverkar ändringarna i regleringen om tillståndströskeln då den nya bygglagen träder i kraft i början av 2025 tillämpningen av tillgänglighetsförordningen, om tillämpningen är bunden till bygglov enligt den nya lagen.

Underhåll av byggnaden och dess omgivning hör i princip till byggnadens ägare. Tillgänglighet som ursprungligen varit väl planerad och genomförd kan försämrats om de personer som för närvarande ansvarar för användningen och underhållet av lokalen inte har tillräcklig kunskap eller kunnande för att underhålla den. Det finns situationer där till exempel ingen av de ansvariga personerna för byggnaden kan använda de system som installerats i byggnaden. Då lagstiftning och anvisningar utvecklas ska det fästas vikt vid en fungerande ansvarskedja för montering, underhåll, säkerställande av funktion och kunskaper att använda utrustning som ökar tillgängligheten. Avbrott i informationsutbyte och kompetens kan förebyggas genom till exempel lättlästa bruksanvisningar som fästs på utrustningen samt genom att behandla tillgänglighet i byggnadens drifts- och serviceanvisning.

Den som påbörjar ett byggprojekt ansvarar enligt markanvändnings- och bygglagen för att tillgänglighetskraven iakttas. Kommunens byggnadstillsynsmyndighet ska övervaka byggandet med tanke på det allmänna intresset samt för sin del se till att det som bestäms i lag och med stöd av lag iakttas i samband med byggandet. Om byggandet genomförs i strid med lagen eller tillståndsvillkoren är byggnadstillsynsmyndighetens tillsynsmetoder avbrytande av byggnadsarbete, vite och hot om tvångsutförande. I markanvändnings- och bygglagen föreskrivs det också om byggnadsförseelse. Ofta behandlas de brister som skett i byggandet dock som avtalsbrott mellan parterna i projektet.

Möjligheten för en enskild individ att åberopa rätten att utan hinder få tillgång till den byggda miljön öppnas i regel inte upp genom markanvändnings- och bygglagens förfaranden, utan genom diskrimineringslagens rättsskyddsförfaranden. Det här kan innebära till exempel att en människa inte kan ta sig till den plats dit personen är på väg och utsätts för indirekt diskriminering. I diskrimineringslagen, som är en allmän lag, specificeras inte förpliktelser som gäller tillgänglighet. Därför konkretiseras det först i rättspraxis vad förbudet mot diskriminering innebär från fall till fall då man är verksam i den byggda miljön.

Då tillgänglighetsförpliktelserna utvecklas och eventuellt utvidgas till situationer som inte är föremål för tillsyn genom tillståndsförfarande är det samtidigt bra att utvärdera hur iakttagandet av förpliktelserna kan övervakas. Tillsynen ska vara inriktad på iakttagandet av tillgänglighetsförpliktelserna och inte i så stor omfattning på hur tillgången till lokalen för enskilda individer ordnas. Genom bastillgänglighet kan man inte helt frångå behovet av de rimliga anpassningar som avses i diskrimineringslagen. Målet ska dock vara en miljö som är bra för så många som möjligt. Då minimeras det individuella behovet av hjälp och rimliga anpassningar är helt klart ett förfarande som kompletterar bastillgängligheten.

En konsekvens av det nuvarande tillämpningsområdet för tillgänglighetslagstiftningen är att de regionala skillnaderna framhävs. Tillgänglighetsförordningen tillämpas mest i växande stadsregioner med omfattande nybyggande och renovering. Utmaningen är hur tillgängligt tillträde till den byggda miljön kunde tryggas i tillräcklig grad även utanför tillväxtcentra och på landsbygden. För boende finns det tillgång till stöd för tillgängligt boende enligt lagen om funktionshinderservice samt till reparationsunderstöd som grundar sig på lagstiftningen om reparationsunderstöd för bostadsbyggnader och bostäder. Proaktiv bastillgänglighet ska dock också gälla byggnader och tjänster samt utomhusmiljöer som är öppna för allmänheten.

I områden som tappar invånare kan till exempel problem med beredskap i anknytning till den åldrande befolkningen framhävas. Enligt det nationella åldersprogrammet hade Finland 1,2 miljoner medborgare som var 65 år eller äldre 2019. Åldern i sig begränsar inte människans funktionsförmåga, men många sjukdomar som ökar med åldern bidrar till det. I Finland finns det till exempel uppskattningsvis över 190 000 minnessjuka personer, och det uppskattas att cirka 14 500 personer årligen insjuknar. I det nationella åldersprogrammet betonas tillräckligt tidig framförhållning och beredskap inför de äldres kommande boendebehov.²⁹ I enlighet med målen för utvecklingsprogrammet för bostadspolitikerna 2021–2028 ska det på olika håll i Finland finnas en miljon tillgängliga bostäder före 2030.³⁰

Fastighetsägare har tillgång till verktyg för förutseende förbättring och underhåll av tillgängligheten. Förbättring av tillgängligheten i bostadsbyggnader främjas genom statsunderstöd.³¹ Dessutom har sakkunnigorganisationer producerat kontrollistor för självständigt säkerställande av till-

---

²⁹ [Nationellt åldersprogram fram till år 2030](#). Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2020:31.

³⁰ [Statsrådets redogörelse: Utvecklingsprogram för bostadspolitikerna 2021–2028](#). SRR 12/2021 rd.

³¹ Mer information om [reparationsunderstöd](#) och om [understöd för äldreanpassning av ARA-hyresbostäder](#) finns på Finansierings- och utvecklingscentralen för boendets webbplats.

gängligheten för olika lokaler och evenemang som är avsedda för allmänheten. Det är också möjligt att skaffa sakkunskap om tillgänglighet genom utbildning eller ta hjälp av en utbildad kartläggare av tillgänglighet. Det är viktigt att i fortsättningen stödja beaktande av tillgänglighet i boende samt i den planmässiga fastighetshållningen ännu starkare än tidigare. På så sätt uppfylls förpliktelsen enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning att säkerställa att enskilda enheter beaktar alla aspekter av tillgänglighet då de erbjuder anläggningar och service dit allmänheten äger tillträde. För det andra kan man genom tillgänglighet stödja människor att bo hemma på egen hand och rätten att välja bostadsort även då befolkningen åldras.

Ser över tillgängligheten i sin helhet

Då tillgänglighetsförordningen och annan lagstiftning om tillgänglighet utvecklas granskar man tillgängligheten med hänsyn till dess olika delområden.

Granskar hur tillgänglighetsförordningen fungerar och gör utifrån den behövliga ändringar.

Främjar design för alla. Strävar efter en sensoriskt tillgänglig, lättframkomlig byggd miljö som är lätt att uppfatta. I planeringen beaktas olika åldersgrupper, lokalernas användningsändamål samt utomhusmiljöer och den upplevda säkerheten i dem.

Arbetsgruppen ansåg att tillgänglighetsförordningens förpliktelser fokuserar på tillgänglighet med tanke på rörelseförmågan och att bestämmelserna ska utvecklas speciellt med tanke på tillgängligheten i den sensoriska miljön, det vill säga syn- och hörselmiljön samt med tanke på den kognitiva tillgängligheten i miljön. Begreppet person med nedsatt rörelse- eller funktionsförmåga behandlas i anknytning till minimikraven för tillgänglighet ofta för snävt i jämförelse med definitionen av funktionsnedsättning i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

En detaljerad utredning av bristerna i och svårigheterna med att tillämpa den gällande tillgänglighetslagstiftningen kommer att göras i granskningen av hur tillgänglighetsförordningen fungerar. Arbetsgruppen har identifierat exempelsituationer där tillgängligheten i den sensoriska miljön ska preciseras antingen genom lagstiftning eller anvisningar.

Enligt artikel 11 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska konventionsstaterna vidta alla åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa skydd och säkerhet för personer med funktionsnedsättning som är i risksituationer. Till denna del vet man om vissa brister i kontaktytan mellan räddningslagstiftningen och den byggda miljön. I räddningslagen finns bestämmelser om brandvarnare. Enligt förarbetena till lagen ska brandvarnaren för specialgrupper vid behov avge varning även på annat sätt än med ljudsignal. I inkvarteringslokaler, vårdinrättningar samt service- och stödboende ska varningen genomföras så att de som är i fara hör eller

ser larmet.³² När det gäller brandvarnarens signalering ska det mera systematiskt krävas signalering som kan emot multisensoriskt i lokaler som används av många människor och bland annat i gemensamma allmänna utrymmen i flervåningsbostadshus. Dessutom kan placeringen av brandvarnare avskilt från utrymningsvägar medföra problem på det viset att man utifrån den inte får information om rätt utrymningsriktning. I evakueringssituationer ska hänsyn tas till rätten för personer med funktionsnedsättning att använda assistanshundar.

Syftet med tillgänglighetsförordningens förpliktelser är att göra det möjligt att fungera också med hjälpmedel. I utrymmesplaneringen tas dock inte ännu på ett tillräckligt sätt hänsyn till användningen av assistanshundar. I praktiken kan tillträdet till lokalen förhindras också på grund av okunskap och för att förbättra möjligheterna att fungera behöver det spridas mer information om rättigheterna för användare av assistanshundar.

I tillgänglighetsförordningen föreskrivs det att om det i samlingslokaler eller i serviceutrymmen för allmänheten finns ljudåtergivningssystem ska systemen vara försedda med induktionsslingor eller andra motsvarande ljudöverföringssystem. I praktiken kan ett ljudöverföringssystem vara fast monterat eller flyttbart. Arbetsgruppen anser att förpliktelsen bör preciseras genom att kräva ett fast monterat ljudöverföringssystem och att hörbarheten säkerställs. Beroende på den byggda lokalens egenskaper kan det i olika utrymmen behövas ljudöverföringslösningar som baserar sig på olika teknik. Då nya ljudöverföringssystem kommer ut på marknaden ska man då de tas i drift se till att de inte i själva verket bidrar till diskriminering om den nya tekniken inte ännu i tillräcklig omfattning är kompatibel med de hjälpmedel som används. Till exempel är alla hörapparater inte ännu kompatibla med de nya ljudöverföringssystemen som baserar sig på Bluetooth-teknik.

För att till exempel ta hänsyn till synskadade ska en ljudfyr monteras i byggnaden. En ljudfyr är en ljudsignal som anger objektets läge och med den kan man bland annat lokalisera byggnadens ingång, serviceställe, hiss eller ett annat motsvarande objekt. Det bör avgöras i vilka situationer ljudsignaler och taktila markeringar är en föregripande förpliktelse.

I planeringen av den byggda miljön finns det också möjlighet att effektivare än i nuläget minska den sociala, psykiska och kognitiva belastning som miljön medför. Det här gagnar bland annat barn och unga, minnessjuka samt personer med sensorisk känslighet. För personer med neuropsykiatriska utvecklingsmässiga störningar innebär tillgänglighet i den byggda miljön bland annat att det är lätt att bilda sig en uppfattning om lokalerna och funktionerna, akustiken är bra, belysningen bländar inte och kan regleras, störande ljud och synimpulser tas bort, tillräcklig ventilation och bra inomhusluft, naturliga material samt jordnära och brutna färger. Förbättring av den så kallade neurologiska tillgängligheten är särskilt viktig i vardagliga miljöer för barn, som i daghem och skolor. Genom tillgängliga inlärningsmiljöer kan man stödja inlärningen för alla barn och minska behovet av särskilda stödåtgärder.

---

³² Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till räddningslag och lag om ändring av 23 § i sjöräddningslagen, RP 257/2010 rd, s. 41.

*”En bra planering av den byggda miljön
dämpar kostnaderna inom andra sektorer.”*

Tillgängligheten i boendemiljöer och allmänna områden utgör mångsidigt nytta för olika befolkningsgrupper. En miljö som är lätt att skapa sig en uppfattning om och ta sig fram i passar alla åldersgrupper, förebygger olycksfall och olyckor, ökar säkerheten, minskar rädslan att gå ut och stödjer på så sätt möjligheten att klara sig på egen hand. I utomhusmiljöer finns det till exempel tydliga rutter till service och rekreation samt tillräckligt med viloplats. Det behöver också fästas vikt vid hur till exempel bostäder avsedda för personer med funktionsnedsättning eller äldre placeras i den övriga samhällsstrukturen så att de inte isoleras från gemensamma utomhusmiljöer och service. Ett av målen i utvecklingsprogrammet för bostadspolitiken för 2021–2028 är att bostadsutbudet svarar mot olika befolkningsgruppers behov och bostadsområdena är socialt hållbara. Detta omfattar tillgängliga, högklassiga, hälsosamma och trygga bostadsbestånd och boendemiljöer.

Design för alla, där man genom att beakta tillgängligheten på ett övergripande sätt strävar efter en bra miljö för alla, förbättrar den byggda miljöns funktion på lång sikt. Design för alla bidrar till att stödja människors funktionsförmåga. Bra planering dämpar kostnaderna inom andra sektorer.

Utvecklar tillgängligheten för lokaler och tjänster som är öppna för allmänheten

Utarbetar bestämmelser och planläggningspraxis för att utveckla tillgängligheten för lokaler och tjänster som är öppna för allmänheten i den byggda miljön.

Utvecklar tillgänglighetslagstiftning om allmänna områden. Utreder möjligheterna att främja tillgängligheten för allmänna områden i kommunernas byggnadsordningar med stöd av den nya bygglagen.

Beaktar tillgänglighet i reformen av lagen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden.

Den nuvarande tillgänglighetslagstiftningen säkerställer inte på ett tillräckligt sätt genomförandet av tillgänglighet i den byggda miljön då service placeras. Då författningar utvecklas ska även ansvar och förpliktelser granskas för att säkerställa tillgängligheten i den byggda miljön då tjänster tillhandahålls.

Förutom en komplettering av lagstiftningen om byggande och områdesanvändning, kräver ett övergripande genomförande av tillgänglighet också fungerande kontaktytor särskilt till lagstiftningen om service som finns i den byggda miljön. Viktiga kontaktytor är bland annat till transport-service samt social- och hälsovårdsservice. Lagstiftningen om transportservice som grundar sig på EU-lagstiftningen omfattar stationsområden, medan tillgänglighetsförpliktelserna utanför det är beroende av lagstiftningen om områdesanvändning och byggande. Ibland ändrar lagstiftnings-

grunden inom samma byggnad, som till exempel i köpcentret Mall of Tripla, där en del av byggnaden utgör Böle järnvägsstation. Genom tillgänglighetsdirektivet utvidgades lagstiftningen med EU-bakgrund till att omfatta bland annat bank- och biljettautomater, men inte till exempel sjukhusens och hälsocentralernas könummerautomater. Tillgänglighetsdirektivet fungerar på så sätt som bra en impuls för att granska tillgängligheten i tjänsternas omgivning, men på grund av det begränsade tillämpningsområdet kommer man med hjälp av direktivet inte åt alla viktiga tjänster som är avsedda för allmänheten.

I de allmänna kommentarerna som preciserar bestämmelserna om tillgänglighet i artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning nämns viktiga anläggningar där det är viktigt att identifiera och avhjälpa brister i tillgängligheten. Sådana är brottsbekämpande myndigheter, domstolar, fängelser, sociala inrättningar, områden för socialt umgänge och rekreation, religiösa och politiska aktiviteter, sportaktiviteter och shoppinganläggningar. Arbetsgruppen ansåg det viktigt att granska tillgängligheten också bland annat för arbetsplatser, läroanstalter, röstningsställen, verksamhetslokaler för social- och hälsovården samt skyddshem.³³ Tillgängligheten i sådana lokaler har stor betydelse för tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och för att så många som möjligt ska kunna fungera på egen hand som aktiva medlemmar i samhället.

Inte heller inom sådant reparationsbyggnade på vilket tillgänglighetsförordningen i princip tillämpas är tillämpningsskyldigheten entydig. Förordningen tillämpas till den del det med hänsyn till byggnadens egenskaper samt åtgärdernas art och omfattning är ändamålsenligt att förbättra tillgängligheten. Vid bedömning av ändamålsenligheten tas det hänsyn till användningsändamål och behovet att genomföra likabehandling. Enligt arbetsgruppen visade sig bevarande av byggnadens egenskaper dock i praktiken ofta vara den faktor som styr mer än säkerställande av att jämlik användning möjliggörs. Även då kulturhistoriskt värdefulla byggnader repareras är det viktigt att söka metoder för att förbättra tillgängligheten, så att alla har lika tillträde till dessa byggnader och man i byggnaden kan tillhandahålla tjänster som är öppna för allmänheten³⁴

Med undantag för byggnader och deras gårdsområden är planeringen och genomförandet av den byggda miljön inte föremål för detaljerad reglering om beaktande av tillgänglighet. Det här gäller områden som är öppna för allmänheten, som gator, torg och öppna platser samt rekreations-, friluft-, idrotts- och motionsområden, inklusive badstränder. Vid beredningen av reformen av markanvändnings- och bygglagen funderade man på en lösning genom kvalitetskrav för allmänna områden, men då beredningen delvis förföll måste man återkomma till ärendet. Även i den här lagstiftningen måste frågan hur man i tillgänglighetsförplikterna kan inkludera behövligt tillämpningsutrymme utan att syftet med lagstiftningen, det vill säga en konsekvent förbättring av tillgängligheten, urholkas. Även de bestämmelser som gäller allmänna områden är delvis uppdelade

---

³³ Riksdagens justitieombudsman kan i inspektioner och avgöranden i klagomålsärenden fästa vikt vid genomförandet av tillgänglighet, se till exempel inspektion av fängelse EOAK/1621/2022 och inspektioner av tillgängligheten för röstningsställen 1545/2023 och 1546/2023.

³⁴ Guide som Tröskel rf och Museiverket genom ett samarbete publicerade 2012 [Genom samma dörr – Tillgängliga kulturhistoriska objekt](#).

i flera lagar och olika ministeriers ansvarsområden, i synnerhet i kontaktytan till gatuområden och trafik.

Det finns en lagstiftningsgrund om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden i lagen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden, och det är meningen att den ska reformeras under 2022 utgående från den genomförda funktionsutvärderingen. I samband med detta är det behövt att fastställa tillgänglighetsaspekten och granska huruvida lagstiftningen om underhåll och renhållning av gator och vissa allmänna områden kan fogas samman med annan lagstiftning och anvisningar för att säkerställa en kontinuerlig tillgänglighetskedja. Utmanande med tanke på personer med nedsatt rörelse- eller funktionsförmåga anses vara bland annat lösningar för korsande av gator, arrangemang för gatuarbetet och bristande vinterunderhåll. Förutom att det tas bättre hänsyn till tillgänglighetsaspekten i lagstiftningen, behövs också mera föregripande verksamhetssätt, för att minimera de olägenheter som materiel och åtgärder medför.

Ökar den allmänna medvetenheten om tillgänglighet och dess betydelse

Kommunicerar till allmänheten om tillgänglighetens betydelse för en smidig och trygg vardag och som garanti för jämlikhet. Tillgänglighet är en lönsam investering som bidrar till att stärka samhällets sociala och ekonomiska hållbarhet.

Fäster i utbildningen av planerare och i beredningen av offentliga upphandlingar vikt vid innehållet som gäller tillgänglighet i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt vid forskningsdata om tillgänglighet i den byggda miljön och dess samhälleliga genomslagskraft.

I samband med bedömningen av hur tillgänglighetsförordningen fungerar utreder man vilka behov av utveckling som finns för att säkerställa tillgängligheten i planerings- och bygglovsprocessen.

Utvecklar samling av, tillgång på och underhåll av tillgänglighetsinformation för den byggda miljön.

Förtydligar förhållandet mellan tillgänglighetsförpliktelser och befintliga anvisningar och rekommendationer. Lyfter fram exempel på framgångsrika planeringslösningar.

Förbättring av tillgängligheten i den byggda miljön är ännu inte en självklarhet. Den slutsatsen kan man dra bland annat utifrån hur ofta de brottsbekämpande myndigheterna behandlar tillgänglighetsbrister, som bara utgör en liten del av de problem som människor möter i vardagen. Enligt diskrimineringsombudsmannens årsberättelse (2021) har till exempel kontakter gällande diskriminering över lag ökat de senaste åren. De vanligaste grunderna för kontakt är funktionsnedsättning

och hälsotillstånd. Enligt diskrimineringsombudsmannens berättelse till riksdagen (2022) har kontakterna från personer med funktionsnedsättningar eller -begränsningar ökat vad gäller bostadens bristfälliga tillgänglighet och genomförandet av rimliga anpassningar.³⁵

För att säkra tillgängligheten behövs både bindande förpliktelser och minimikrav samt anvisningar och rekommendationer. Då förpliktande lagstiftning utvecklas är man tvungen att överväga i vilka situationer kraven är ovillkorliga och på vilka villkor det kan göras undantag från dem. Iakttagandet av den gällande tillgänglighetsförordningen är särskilt då det gäller ombyggnad förknippad med prövning av ändamålsenligheten. Förordningen tillämpas på bygglovspliktiga reparationer och ändringar, utvidgningar, utökningar av det utrymme som räknas till en byggnads våningsyta och ändringar av en byggnads ändamål till den del det med hänsyn till byggnadens egenskaper samt åtgärdernas art och omfattning är ändamålsenligt att förbättra tillgängligheten. Tillämpningen av förordningen och prövning av ändamålsenlighet ingår i uppgifterna för kommunens byggnadstillsynsmyndighet. Kommunerna strävar efter enhetlig tillämpningspraxis bland annat genom att utveckla TopTen-praxis för byggande³⁶.

I ett enskilt byggprojekt är det i allmänhet fråga om att söka en lösningshelhet som uppfyller de krav som finns i lagen och målen för den som inleder byggprojektet. Beroende på byggnadens egenskaper finns det olika lösningar vid iakttagandet av tillgänglighetsförordningen. En del av dem som inleder byggprojekt strävar efter en tillgänglighetsnivå som är bättre än minimikraven. I praktiken är det viktigt att planerarna, byggherrarna, fastighetsägarna och andra aktörer är medvetna om olika aspekter av och metoder för att förbättra tillgänglighet, inklusive produktutveckling.

Arbetsgruppen har identifierat ett behov av anvisningar som stödjer tillämpningen av lagstiftningen. Å andra sidan är spektrumet av befintliga anvisningar stort och därför varierar praxisen. Som stöd för tillämpningen av tillgänglighetsförordningen finns miljöministeriets anvisning om byggnaders tillgänglighet³⁷ och planeringsguiden *Tillgängliga byggnader och deras omgivning*³⁸ som miljöministeriet publicerat. RT-anvisningsbladen från Bygginform Ab som ägs av Bygginformatiönstiftelsen betraktas också som viktigt instruktionsmaterial som på bred front når aktörer i branschen. I RT-anvisningarna har man nyligen lagt till en uppgiftsförteckning för tillgänglighetskoordinering, i vilken det beskrivs de uppgifter som hör till tillgänglighetskoordinering och de aspekter som ska kontrolleras i husbyggnadsprojekt. Uppgiftsförteckningen är avsedd att fastställa innehållet i och omfattningen av de uppgifter som en tillgänglighetskoordinator har i bostadsbyggnadsprojekt. Förteckningen kan användas inom projekt för stödboende och gemenskapsboende samt serviceboende med heldygnsomsorg samt i tillämpliga delar inom andra husbyggnadsprojekt.

---

³⁵ [Diskrimineringsombudsmannens berättelse 2021](#) och [Diskrimineringsombudsmannens berättelse till riksdagen 2022](#) (B 7/2022 rd).

³⁶ Mer information (på finska) på [webbplatsen för TopTen-praxis för byggande](#).

³⁷ [Tillgänglighet. Miljöministeriets anvisning om byggnaders tillgänglighet 2018](#).

³⁸ [Kilpelä 2019. Tillgängliga byggnader och deras omgivning](#). Bygginform Ab.

”Det är viktigt att planerarna, byggherrarna, fastighetsägarna och andra aktörer är medvetna om olika aspekter av och metoder för att förbättra tillgängligheten.”

Bland de europeiska standarderna finns det några centrala byggstandarder om tillgänglighet. De är standarden SFS 5907 om akustisk planering och kvalitetsklassificering av byggnader, SFS-EN 60118-4 om systemet med induktionsslinga samt EN-standarderna 81-70 om säkerhet och tillgänglighet vid byggande och installation av hissar. Den första europeiska standarden i anknytning till tillgängligheten i den byggda miljön EN 17210:2021 publicerades i juni 2021. I standarden fastställs allmänna krav för genomförande av tillgänglighet, medan exakta kriterier presenteras i de tekniska specifikationerna och rapporterna. Europeiska kommissionen har bett de europeiska standardiseringsorganisationerna utarbeta och revidera harmoniserade standarder för att svara mot behoven när det gäller kraven i tillgänglighetsdirektivet. Kommissionens begäran gäller också en revidering av standarden EN 17210 före den 15 september 2025.

I samband med ansökan om bygglov beskrivs genomförandet av tillgänglighet i planerna till exempel genom en tillgänglighetsutredning. Erfarenheterna av att använda en tillgänglighetsutredning i samband med ombyggnader är goda, men det finns önskemål om att praxisen ska utökas även till andra byggprojekt.

Utöver tillsyn i anknytning till tillståndsprocessen har byggnadstillsynsmyndigheten också till uppgift att sörja för de allmänna anvisningar och den rådgivning som behövs om byggande i kommunen. I vissa kommuner finns ett tillgänglighetsombud eller en tillgänglighetskoordinator som främjar tillgängligheten i den byggda miljön och för tjänster. Kommunerna har utarbetat egna anvisningar för att förbättra tillgängligheten för allmänna områden, för vilka det än så långt inte finns någon detaljerad lagstiftning. I vissa kommuner utnyttjas till exempel målnivåer som baserar sig på rekommendationer för tillgänglighetslösningar och för underhåll. Målnivåerna är tillgänglighet på grundnivå och tillgänglighet på specialnivå. Områden med specialnivå bestäms från fall till fall. I gränssnittet mellan den byggda miljön och transportservice kan den tillgängliga rutten avbrytas om en del av hållplatserna längs rutten finns på ett område med tillgänglighet på specialnivå och en del inom områden med tillgänglighet på grundnivå.³⁹ I planeringen av områdesanvändningen är det till nytta att föra dialog och pröva lösningar tillsammans med råden för personer med funktionsnedsättning och på bredare front med kommuninvånarna. I och med att bygglagen träder i kraft revideras kommunernas byggnadsordningar. I byggnadsordningarna kan man i större omfattning än i nuläget behandla allmänna områden, vilket öppnar upp möjligheter att även behandla tillgängligheten i utomhusmiljöer.

I arbetsgruppen har man konstaterat att det finns ett behov att ge närmare anvisningar till exempel om tillgängliga parkeringsplatser, breda gästparkeringar som står till allas förfogande samt till-

---

³⁹ Mer uppgifter om målnivåerna för tillgänglighet finns i [slutrapporten för SuRaKu-projektet](#), s. 10–12 (på finska).

gängliga laddningsstationer för elbilar, förbindelseleder med taktil markering samt temporära trafikarrangemang. Det har också framkommit behov att utveckla tillgänglighetsguider för specifika användningsändamålen.

Tillgången till information om tillgängligheten i den byggda miljön och färdvägar, såsom för gatuområden och kollektivtrafik, är ännu outvecklad. Genom tillgänglighetsdirektivet har man skapat en grund för tillgänglighetskraven för digitalt kartmaterial, men ingen organisation har det tydliga ansvaret att ta fram och presentera själva informationen. Detta försvårar planeringen av resande. Tröskeln är lägre att använda egen bil eller transporttjänster i stället för kollektivtrafik eller att man helt avstår från resor. Inom kommunikationsministeriets förvaltningsområde bereds det nationella genomförandet av den europeiska informationstjänsten med uppgifter om tillgänglighet ERSAD, som är en del i kedjan. Ur den resandes synvinkel är det viktigt att sörja för att tillgängligheten för hela färdvägen kan kontrolleras oberoende av vem som förvaltar eller ansvarar för ruttens olika delar.

”Tillgänglighet är en investering i en långsiktig och fungerande byggd miljö och i ett socialt och ekonomiskt hållbart samhälle.”

Utöver att vi sörjer för detaljerad reglering och tydliga anvisningar är det också viktigt att öka allmänt tillgänglig information och förståelse för tillgänglighetens dimensioner och betydelse. Kunskap bidrar till ökade möjligheter för var och en att ta ställning till planer som gäller den egna livsmiljön och komma med initiativ för att förbättra tillgängligheten. Det är bra att dela information om lyckade planeringslösningar så att även andra offentliga och privata aktörer motiveras att sträva efter goda resultat på sina egna områden. Tillgänglighet och design för alla har mångsidiga positiva effekter i anknytning till förbättrad jämställdhet, säkerhet och välfärd. Tillgänglighet är en lönsam investering i en långsiktig och fungerande byggd miljö och i ett socialt och ekonomiskt hållbart samhälle.

Källor

Laglighetsövervakning och rättspraxis.

Riksdagens justitieombudsman: Onämnda inspektioner till vissa av riksdagsvalets förhandsröstningsställen i Reso, Åbo, S:t Karins, Pemar och Salo 23.3.2023 (på finska) EOAK/1545/2023. Adress: <https://www.oikeusiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/1545/2023>. Hämtad den 4 april 2023.

Riksdagens justitieombudsman: Onämnda inspektioner vid vissa anstaltsröstningsställen i riksdagsvalet. Inspektionerna utfördes i Hyvinge (boendeenhet för personer med utvecklingsstörning), Nurmijärvi (boendeenhet inom mental- och missbrukarvården) och Esbo (boendeenhet inom äldreomsorgen) 24.3.2023. EOAK/1546/2023. Adress: <https://www.oikeusiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/1546/2023>. Hämtad den 4 april 2023.

Riksdagens justitieombudsman: Inspektion: Kylmäkoski fängelse 25–27.4.2022. EOAK/1621/2022. Adress: <https://www.oikeusiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/1621/2022>. Hämtad den 4 april 2023.

Högsta förvaltningsdomstolen den 14 januari 2022. Liggare H26. Årsboksnummer HFD:2022:6. Adress: <https://www.kho.fi/fi/index/paatokset/vuosikirjapaatokset/1641973685201.html>. Hämtad den 4 april 2023.

Högsta förvaltningsdomstolen den 6 april 2018. Liggare 1620. Adress: <https://www.kho.fi/fi/index/paatokset/muitapaatoksia/1522836146266.html#>. Hämtad den 4 april 2023.

Åbo förvaltningsdomstol den 16 februari 2017 nr 17/0068/2.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden: Fallbeskrivning (på finska) finns på adressen: https://www.yvtltk.fi/material/collections/20220715092401/HkvpN3sid/Tapaus-seloste_YVTltk_1xxx_2021_uimaranta-alueen_kauppatorin_vierassataman_esteettomyys.pdf. Hämtad den 3 april 2023.

Committee on the Rights of Persons with Disabilities: Nyusti och Takacs vs. Ungern: CRPD/C/9/D/1/2010. Adress: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/446/93/PDF/G1344693.pdf?OpenElement>. Hämtad den 4 april 2023.

Committee on the Rights of Persons with Disabilities: F. vs. Österrike, CRPD/C/14/D/21/2014. Adress: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/214/05/PDF/G1521405.pdf?OpenElement>. Hämtad den 4 april 2023.

Publikationer och webbsidor:

Arpiainen, Laura & Wäre Åkerblom, Satu & Hillukkala, Eeva & Mäkinen, Raisa & Roberts, Vera 2020. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och tillgänglighet i den byggda miljön. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2021:71. Statsrådets kansli, Helsingfors. Adress: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-382-1>. Hämtad den 21 februari 2023.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet: Understöd för avlägsnande av rörelsehinder (tillgänglighetsunderstöd). Adress: https://www.ara.fi/sv-FI/Lan_och_bidrag/Reparationsunderstod/Tillganglighetsunderstod. Hämtad den 4 april 2023.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet: Reparationsunderstöd. Adress: https://www.ara.fi/sv-FI/Lan_och_bidrag/Reparationsunderstod. Hämtad den 4 april 2023.

Committee on the Rights of Persons with disabilities General comment No. 2 (2014) Article 9: Accessibility. CRPD/C/GC/2. Adress: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/033/13/PDF/G1403313.pdf?OpenElement>. Hämtad den 4 april 2023.

Tillgänglighet. Miljöministeriets anvisning om byggnaders tillgänglighet 2018. Adress: https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Ohje_esteettomyys_2018-A2B183D6_3C10_40A3_AE1F_DB0898AAC3D8-137003.pdf/86e77f87-c19d-4139-f744-531b500b9a86/Ohje_esteettomyys_2018-A2B183D6_3C10_40A3_AE1F_DB0898AAC3D8-137003.pdf?t=1603260121408. Hämtad den 30 mars 2023.

Esteettömyysdirektiivin vaikutusten arviointi, rakennettu ympäristö. OwlGroup, den 28 mars 2022. Adress: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/ca00d823-872b-4d57-bd2a-a8ece6da8129/ebccdc9-cda9-40b6-99d2-79636bd5243d/JULKAISU_20220518062334.pdf. Hämtad den 15 mars 2022.

Ordlista för tillgänglighet. Adress: <https://sanastot.suomi.fi/sv/terminology/a3977ced-d172-4193-a0bd-9a4243196592>. Hämtad den 21 februari 2023.

Flink, Selja & Kilpelä, Niina 2012. Genom samma dörr– Tillgängliga kulturhistoriska objekt. Tröskeln rf, Helsingfors. Adress: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/Julkaisut/genom-samma-dorr.pdf>. Hämtad den 29 mars 2023.

Nationellt åldersprogram fram till år 2030. För ett ålderskunnigt Finland. *Social- och hälsovårdsministeriets publikationer* 2020:31. Social- och hälsovårdsministeriet, Helsingfors. Adress: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6865-3>. Hämtad den 4 april 2023.

Kilpelä, Niina 2019. Tillgängliga byggnader och deras omgivning. 3. reviderad upplaga. Bygginfo Ab, Helsingfors. Adress: <https://ym.fi/documents/1410903/35099218/Tillg%C3%A4ngliga+byggnader-0.pdf/b17a70b7->

[73ae-3546-2668-cec4e07f75f5/Tillg%C3%A4ngliga+byggnader-0.pdf?t=1680691698521](#). Hämtad den 30 mars 2023.

Kivi, Marjo & Jokisuu, Elina & Leppäniemi, Jukka & Tamminen, Terhi 2022. Genomförande av tillgänglighet i nya studentbostäders toalett- och tvättrum. Miljöministeriets publikationer 2022:17. Miljöministeriet, Helsingfors. Adress: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-397-3>. Hämtad den 15 mars 2023.

Mahler, Claudia 2022. Visit to Finland. Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons. United Nations A/HRC/51/27/Add.1. Adress: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc5127add1-visit-finland-report-independent-expert-enjoyment-all-human>. Hämtad den 4 april 2023.

Rakentamisen TopTen-käytännöt. Adress: <https://www.toptenrava.fi/asp2/default.aspx>. Hämtad den 30 mars 2023.

SuRaKu 2005. Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla. Social- och hälsovårdsministeriet, Helsingfors, Esbo, Joensuu, Tammerfors, Åbo, Vanda, Invalidförbundet, Finska Hörsselförbundet rf, Synskadades Centralförbund rf och Centralförbundet för de gamlas väl rf. Adress: https://www.hel.fi/static/hki4all/ohjeet/SURAKU_Loppuraportti.pdf. Hämtad den 6 april 2023.

Statsrådet: Arbetsgruppen för tillgänglighet 2022–2023. YM045:00/2022. Adress: <https://valtioneuvosto.fi/sv/projektet?tunnus=YM045:00/2022>. Hämtad den 21 februari 2023.

Statsrådets redogörelse. Utvecklingsprogram för bostadspolitiken 2021–2028. SRR 12/2021 rd. Adress: https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/SRR_12+2021.pdf. Hämtad den 30 mars 2023.

Miljöministeriet: Ryhti-projektet. Adress: <https://ym.fi/sv/ryhti-projektet>. Hämtad den 4 april 2023.